

Нагорна Г. М. (м. Запоріжжя)

Володимир Юрезанський – літописець Дніпробуду

*Новый, чистый, просветленный,
Над усталою землею,
Вечным словом озаренный,
Вспыхну яркою звездой.*
В. Юрезанський
(5.02.1888 – 9.02.1957)

Люди з часів сивої давнини мріяли приборкати грізну стихію порогів Дніпра, які заважали судноплавству. За різних часів було розроблено велику кількість проектів, але жоден з них так і не був втілений у життя. Лише 1927 року, поблизу легендарної Хортиці, розпочалося будівництво найбільшої на той час гідроелектростанції, спорудження якої мало усунути цю перешкоду. На Дніпробуд з усіх кінців СРСР приїхали тисячі ентузіастів, готових докласти свої руки та зусилля.

Така подія не могла не привернути увагу письменників, поетів, митців. Водночас із будівництвом Дніпрогесу творився і його художній літопис. Відомий український письменник О. Гончар у своєму романі «Людина і зброя» написав такі рядки про Дніпрогес: «Електричним серцем республіки, сонцем електричним назвав тебе народ, і від тебе справді, як від сонця, був осяяний весь край...». На Дніпробуді побували О. Довженко, В. Сосюра, М. Рильський, Ю. Яновський, В. Маяковський, Ф. Гладков, Анрі Барбюс, Мате Залка, Т. Драйзер та багато інших.

Був серед них і Володимир Тимофійович Юрезанський (справжнє прізвище Нос), який майже з самого його будівництва Дніпровської ГЕС приїхав як кореспондент газети «Известия».

Небувалий за масштабами Дніпробуд захопив його з перших днів і незабаром він сам стає активним учасником і свідком усіх звершень. В своїх статтях, нарисах, замальовках Володимир Юрезанський із захопленням розповідав про небувалий трудовий ентузіазм, творчу працю будівників Дніпрогесу, а в подальшому ця тема взагалі стала провідною у його творчій біографії. Більше двадцяти років присвятив він їй і не розлучався з нею до останніх днів свого життя.

Таке захоплення темою праці було для Володимира Тимофійовича не випадковим, адже він сам вийшов із сім'ї трудівників – його батьки походили з українських селян.

Народився Володимир Тимофійович 5 лютого 1888 р. в глухому приуральському селі Пічугіне, в якому він жив до тринадцяти років, а потім, до дев'ятнадцяти, у м. Червоноуфімськ.

Родина майбутнього письменника не мала змоги дати обдарованому юнакові освіту. Спочатку його

навчала бабуся. З осені 1898 р. до весни 1899 р. він навчався в третьому класі в Народній школі в с. Михайлівському, потім (1899-1901 рр.) закінчив двокласне училище в с. Тастуба того ж повіту. З 1900 по 1907 роки Володимир навчався в Червоноуфімському реальному училищі, звідки його виключили як редактора рукописного учнівського журналу «Луч», за вільнодумство і вислали в Іркутськ, звідти перевели в Челябінськ, де він екстерном закінчив реальне училище. З 1908 по 1911 рр. працював в челябінській газеті «Голос Приуралья» репортером. Там же надрукував свої перші вірші.

Редакція газети «Голос Приуралья», серпень 1909 р. Володимир Нос – другий зліва

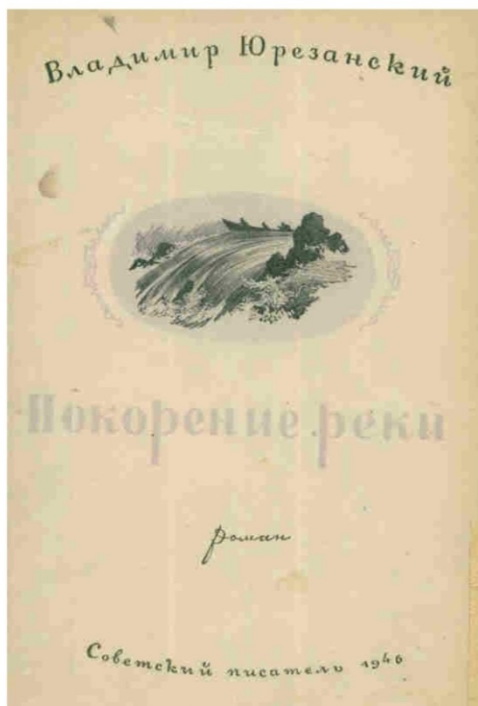
Переборюючи злидні та голод, він закінчив чотири курси економічного відділення Петербурзького політехнічного інституту, а в серпні 1915 р. його призвали на військову службу.

Згодом доля привела його в Україну. Деякий час він жив і працював у Києві, Одесі, Вінниці, Харкові. Тут розквітнув його талант романіста, тут були написані його найкращі твори. Основна тема творчості письменника – любов, праця, людська обдарованість. Книги розповідей: «Ржи цветут» (Харків, 1924), «Зной» (Харків, 1926), «Яблони» (Харків, 1928), «Река в горах» (Київ, 1937) та інші. В 1930 році був написаний роман «Алмазная свита» (1930) – про кам'яновугільний Донбас. Спочатку повість, а потім роман «Исчезнувшее село» (1930) – про драматичну боротьбу українського козацтва, мешканців села Тюрбай на Полтавщині, проти поміщиків-кріпосників за часів Катерини II було перевидано 6 разів. 1 квітня 1928 р. вийшов відзнятий за цим твором фільм «Каприз Екатерины II» (режисер П. Чардинін, сценарій написаний спільно О. Гатов і В. Юрезанський), який до сьогодні, нажаль, не зберігся. Повість В. Т. Юрезанського «Зарево над полями» (1926-1930) витримала 7 перевидань, була перекладена на польську, німецьку, болгарську, українську мови.

У 1933 році, коли комплектувалась авторська бригада для написання «Історії Дніпробуду», до неї увійшов і В. Т. Юрезанський. Ним була проведена колосальна робота: застенографовані і записані бесіди з ветеранами будівництва, зібрано велику кількість важливих документів. Книга мала бути захоплюючою, цікавою, розрахованою на масового читача.

У 1937 році, в результаті напруженої та майже п'ятирічної праці «Історія Дніпробуду» була написана книга, яка складалася з чотирьох розділів: «Історія проектів», «Гребля», «Гавань і шлюз», «Гідростанція». Книга отримала схвалення і була підготована до друку, та не була надрукована...

Однак В. Т. Юрезанський не відмовився від думки оспівати героїку будівництва Дніпрогесу. В передвоєнні роки він пише роман «Покорение реки», який з часом витримав кілька видань не тільки в Радянському Союзі, але й за кордоном.

Владимир Юрезанский

Покорение реки

роман

Советский писатель
Москва
1946

1

Друга світова війна перервала його творчі плани. Він, як щирий патріот, добровільно пішов на фронт. Був у полоні. На початку 1944 року, після німецької каторги, він повертається до Запоріжжя, де починається відбудова зруйнованого Дніпрогесу. І знову письменник у котлованах, на риштуваннях, на власні очі спостерігає героїчну боротьбу з руїнами, все побачене записує, щоб нічого не проминути і про все розповісти нащадкам. Всі ці події знайшли своє відображення у книзі «Огни на Днестре».

У фондах краєзнавчого відділу Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки є копія книги «З історії Дніпрогесу: уривки», яка була надрукована у Харкові в 1935 р. Її автори: В. Юрезанський, Я. Башмак, В. Дончак, М. Марич. У зверненні до читачів Всеукраїнська редакція «Історії заводів» просить робітників, істориків та літераторів уважно прочитати ці уривки і написати до редакції свої зауваження та поради з метою їх активної участі в редагуванні книги. Також вони звертають увагу і на те, що ці уривки ні в якому разі не можна розглядати як закінчену історію, а лише як зразки тієї роботи, яка зроблена авторами, про їх підхід до висвітлення історичних фактів. Видно, що і автори, і

видавці прагнули до об'єктивного висвітлення одного з епохальних явищ в історії нашої країни.

Про відбудову Дніпрогесу в післявоєнний період розповідає В. Т. Юрезанський в книзі «Человек побеждает» [3]. В ній він розповідає, як греблю розмінували, як вся країна допомагала її відбудувати. Перед читачами постають образи безпосередніх учасників будівництва: будівельників, інженерів, монтажників, начальника будівництва Ф. Г. Логинова та інших керівників. В Російському державному архіві літератури та мистецтва зберігається доповідна записка І. Л. Прута – відомого радянського драматурга та сценариста, від 1947 р. директору сценарної студії «Мосфільм» про роботу над сценарієм за книгою В. Т. Юрезанського «Человек побеждает».

Є в Запорізькій обласній універсальній науковій бібліотеці і книга В. Т. Юрезанського «Дніпрогес», яка вийшла друком у видавництві «Промінь» 1970 року [4]. До неї ввійшли незавершені варіанти двох розділів «Історії Дніпробуду», які були знайдені в архіві письменника. Перший розділ – «Історія проєктів», для написання якого автор відшукав, вивчив величезну кількість архівних документів, прослідкував за долею різних проєктів, створених у період від петровських часів до плану ГОЕЛРО. Другий розділ – «Гребля» – розповідає саме про будівництво Дніпрогесу. Книга має велике пізнавальне значення. Кожний, прочитавши її, відчує дух тієї епохи, повагу до людей, які своїми руками, ентузіазмом, долаючи неймовірні труднощі спорудили найпотужнішу на той час греблю.

В останні роки життя Володимир Тимофійович працював над великим багатоплановим романом, у якому хотів на основі здобутого ним багатого матеріалу відтворити героїчну картину праці, що охоплювала б будівництво й повоєнне відродження Дніпрогесу, та не встиг, відійшов у Вічність. Помер письменник в Москві 9 лютого 1957 року і був похований на Ваганьківському цвинтарі.

Джерела та література

1. З історії Дніпрогесу (уривки) / Юрезанський В., Башмак Я., Дончак В., Марич М. – Харків: Укр. робітник, 1935. – 98 с.
2. Шмаков А. А. О забытом поэте // Шмаков А. А. Наше литературное вчера. – Челябинск, 1962. – С. 67-73.
3. Юрезанський В. Человек побеждает. – М.: Профиздат, 1948. – 139 с.
4. Юрезанський В. Дніпрогес: Документальна повість. – Дніпропетровськ: Промінь, 1970. – 182 с.
5. Юрезанский Владимир Тимофеевич (архив писателя). – Москва, РГАЛИ